УДК 339.9

JEL classification: Q48, F51

Олег СКАСКО

доктор економічних наук,
професор,
Національний університет «Львівська
політехніка», Україна,
E-mail: Skasko72@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-7746-0801

Ірина-Людмила МОГИЛА

Національний університет «Львівська
політехніка», Україна,
E-mail: mohyla1999@gmail.com

© Олег Скасco, Ірина-Людмила Могила, 2021

Отримано: 18.10.2021 р.

Прорецензовано: 29.10.2021 р.

Рекомендовано до друку: 16.11.2021 р.

Опубліковано: 16.11.2021 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Олег Скасco (Україна)

Ірина-Людмила Могила (Україна)

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ НА ІМПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ

Вступ. У статті проведено оцінювання втрат імпортоорієнтованих галузей економіки України, внаслідок можливих дзеркальних санкційних заходів Республіки Білорусь. Автори переконані, що впровадження дзеркальних санкцій з сторони Білорусії зумовить суттєвий колапс в імпорті окремих критичних товарів в Україні, істотно вплине на падіння всього ВВП. Обґрунтовано, що велика концентрація імпорту паливно-мастильних матеріалів (ПММ) та ще й за одним із постачальників вимагає вже сьогодні вжиття заходів Уряду України із диверсифікації імпорту, нарощення вітчизняного виробництва ПММ, залучення спиртової галузі до виробництва технічних спиртів, які стали б частиною бензинових продуктів, переорієнтації наземного та розвитку підземного електротранспорту тощо.

Мета. Обґрунтування зміни вектору імпортних потоків України та нарощення вітчизняного виробництва України, спричинені потенційною загрозою вжиття міжнародних санкцій до Республіки Білорусь.

Метод (методологія). Дослідження проведено із застосуванням системного та діалектичного підходів, методів аналізу та синтезу, наукової абстракції, логічного підходу до дослідження економічних процесів здійснення зовнішньоторговельної діяльності України, аналізу рядів динаміки — для дослідження динаміки зовнішньоторговельного обороту України у розрізі товарних груп; причинно-наслідкових зв'язків — обґрунтування зміни географічного вектору експортно-імпоротної орієнтації України внаслідок потенційних міжнародних санкцій до Білорусії; системного підходу — для визначення перспективних напрямів розвитку вітчизняної економіки та пошуку нових напрямів зовнішньоторговельної діяльності.

Результати. Побудовано теоретичну концепцію економічної безпеки України у напрямі нарощення вітчизняного виробництва паливо-мастильних матеріалів, залучення спиртової галузі до виробництва технічних спиртів, які стали б частиною бензинових продуктів, переорієнтації наземного і розвитку підземного електротранспорту, реалізації нових джерел імпорту паливо-мастильних матеріалів тощо.

Скасco О., Могила І.-Л. Вплив міжнародних економічних санкцій на імпортні операції України. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 3. С. 60-66.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.03.060>

Ключові слова: економічні санкції; експортно-імпортні товарні потоки; зовнішньоторговельний оборот; імпортні операції; міжнародне право; міжнародна торгівля; торговельні обмеження.

UDC 339.9

JEL classification: Q48, F51

Oleg SKASKO

*Doctor of Sciences (Economics),
Professor,
Lviv Polytechnic National University, Ukraine
E-mail: Skasko72@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-7746-0801*

Iryna-Lyudmyla MOHYLA

*Department of Accounting and Taxation,
Lviv Polytechnic National University, Ukraine
E-mail: mohyla1999@gmail.com*

© Oleg Skasko, Iryna-Lyudmyla Mohyla, 2021

Received: 18.10.2021

Revised: 29.10.2021

Accepted: 16.11.2021

Online publication date: 16.11.2021

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Oleg Skasko (Ukraine)
Iryna-Lyudmyla Mohyla (Ukraine)

INFLUENCE OF INTERNATIONAL ECONOMIC SANCTIONS ON IMPORTATION OPERATIONS OF UKRAINE

ABSTRACT

Introduction. The article assesses the losses of import-oriented sectors of the Ukrainian economy as a result of possible mirror sanctions of the Republic of Belarus. The authors are convinced that the mirrored sanctions imposed by Belarus will cause a significant collapse in imports of certain critical goods in Ukraine, will significantly affect the decline in total GDP.

It is substantiated that the high concentration of imports of fuels and lubricants and even one of the suppliers requires the Government of Ukraine to take measures to diversify imports, increase domestic fuel production, involve the alcohol industry in the production of technical alcohols, which would become part of gasoline products, reorientation of ground and development of underground electric transport, etc.

Purpose. Rationale for the change in the vector of import flows of Ukraine and the increase in domestic production of Ukraine, caused by the potential threat of international sanctions against the Republic of Belarus.

Method (methodology). The study was conducted using systematic and dialectical approaches, methods of analysis and synthesis, scientific abstraction, logical approach to the study of economic processes of foreign trade of Ukraine, analysis of time series – to study the dynamics of foreign trade of Ukraine in terms of product groups; causal links – justification of changes in the geographical vector of export-import orientation of Ukraine due to potential international sanctions against Belarus; system approach – to identify promising areas of development of the domestic economy and the search for new areas of foreign trade.

Results. The theoretical concept of economic security of Ukraine in the direction of increasing domestic fuel production, involvement of the alcohol industry in the production of technical alcohols, which would become part of gasoline products, reorientation of ground and underground electric transport, implementation of new sources of fuel imports, etc.

Skasko, O., & Mohyla, I.-L. (2021). Influence of international economic sanctions on importation operations of Ukraine. *Economic analysis*, 31 (3), 60-66.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.03.060>

Keywords: economic sanctions; export-import trade flows; foreign trade turnover; import operations; international law; international trade; trade restrictions.

Вступ

Сучасний світ побудований на системі міжнародного права, яке покликане регулювати відносини між державами, їх інтересами та застосовувати інструменти, які можуть впливати на країни задля відстоювання міжнародного права, інтересів.

Ефективне функціонування глобальної системи правил неможливо без інструментів, які б забезпечували їх виконання. Формально, країни, які є учасниками міжнародних договорів, мають добровільно виконувати їх положення. Натомість, численні випадки порушень норм міжнародного права зумовили необхідність розробити комплекс засобів, який може бути використаний задля примусу порушника повернутися у міжнародне правове поле або ж просто покарати його за це порушення. Найбільш розповсюдженим та реалістичним інструментом примусу суб'єкта, що порушує норми міжнародного права, є санкції, або ж їх ще називають «контр – заходами».

Санкційній тематиці у практиці міжнародних економічних відносин приділено суттєву увагу як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями та практиками, серед яких відзначимо: М. Голліард (M. Golliard), А. М. Грачова, Г. Ц. Губауер (G. C. Hufbauer), К. А. Еліот (K. A. Elliot), Ц. А. Ель-Ашкер (C. A. El-Ashker), Д. Ф. Кононенко, Г. Лауріла (H. Laurila), Т. Мейдіс (T. Madies), Б. Оєр (B. Oegg), Я. Ришка (J. Ryska), П. Рудольф (P. Rudolf), Д. Д. Скотт (J. J. Schott), В. Сушова-Сальмінен (V. Sušová-Salminen), В. Л. Чубарев, В. К. Шайдулліна, Г. Шнайдер (H. Schneider), М. Ц. Штайнеггер (M. C. Steinegger). У більшості ці дослідження присвячені правовій основі регламентування, застосування та регулювання міжнародних економічних санкцій.

В Україні питання щодо економічних санкцій почали активно досліджуватися після анексії Криму та початку агресії Росії проти України такими вченими, як А. В. Єгоров, О. І. Павлюк, Н. Н. Щєбаров, А. А. Белькевич, І. Ф. Суханова, І. І. Лукашук та ін. Вони досліджували сутність санкцій, їх видів, класифікацію та наслідки їх використання. Водночас події останнього часу висунули деякі питання, які потребують подальшого дослідження.

Мета статті

Метою статті є систематизація видів санкцій, розкриття загроз, з якими може стикнутись вітчизняна економіка при вжитті міжнародних санкцій до Республіки Білорусь або самою Білоруссю до України та обґрунтування заходів Урядом України з метою зменшення концентрації імпорту з Білорусії за окремими товарами, що в

сукупності сформує нову концепцію економічної безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження

Економічні санкції мають багату історію застосування в світовій практиці. Події останніх років в Україні суттєво підсилюють актуальність дослідження питання застосування і отримання очікуваних результатів від економічних санкцій до наших економічних партнерів. Слід зазначити, що аналіз впливу економічних санкцій і їх місце в системі регулювання міжнародних торгово-економічних відносин має ключове значення в сучасній архітектурі міжнародних економічних відносин як на глобальному, так і на регіональному рівні.

Сучасні міжнародні економічні відносини характеризуються посиленням процесу введення економічних санкцій, торгових війн і торгових обмежень. Складність і деструктивний характер, які вони вносять в міжнародні торгово-економічні відносини, вимагають кількісної та якісної оцінки їх результативності та впливу в цілому, як на світову економіку, так і на економіку окремих країн і регіональних об'єднань.

Економічні санкції є в широкому розумінні конкретними інструментами або методами застосування економічної сили країною для досягнення різних цілей, а у вузькому сенсі є економічними інструментами покарання інших країн за їх правопорушення [1].

Оксфордський словник визначає санкції як «офіційний наказ, який обмежує торгівлю, контакти тощо з певною країною, щоб змусити її щось робити, наприклад, підкорятися міжнародному праву» [2].

Українська дипломатична енциклопедія визначає міжнародні санкції як правомірні примусові заходи, що застосовуються суб'єктами міжнародного права для припинення міжнародного правопорушення, відновлення порушених прав і виконання правопорушником його зобов'язань у сфері міжнародно-правової відповідальності [3].

Отже, згідно з визначеннями, санкції є інструментом примусу, що використовує різні важелі впливу на об'єкт, на який накладаються санкції.

У Законі України «Про санкції» охарактеризовано сутність, види санкцій, права та обмеження суб'єктів, на яких накладено санкції [4]. Наведемо види санкцій згідно із Законом України «Про санкції» (рис. 1).

Отже, можна відокремити три основні види санкцій: дипломатичні (зменшення дипломатичної присутності чи припинення дипломатичних відносин), економічні (часткове обмеження або

повне припинення торговельних відносин із країною) та військові (дотичне застосування військової сили на території країни-порушника).

Потрібно зазначити, що під поняттям «санкції» у широкому розумінні розуміють передусім саме економічні санкції. Використання економічних санкцій, як найбільш розповсюдженого механізму

покарання за порушення норм міжнародного права, носить загрози для більшої кількості країн, ніж лише для тих, проти кого вони були застосовані. Так, запровадження економічних санкцій також відчуває на собі країна, яка їх застосовує [5].

Рис. 1. Види санкцій згідно із Законом України «Про санкції» [4]

Міжнародні економічні санкції визначаються як обмежувальні заходи економічного характеру, які застосовуються країною або групою країн до іншої країни або групи країн. Метою цієї діяльності є змусити ці країни змінити свою політику. Міжнародні економічні санкції можуть бути виражені у повній або частковій забороні імпорту товарів із цих країн, експорту товарів до цих країн, а також у накладанні обмежень фінансових операцій, включаючи трансграничні розрахунки та інвестиції з даними країнами. Міжнародні економічні санкції мають на меті чинити тиск на певну країну, щоб уряд цієї країни припинив допущені порушення та постановити самий різний рівень значущості.

Отже, форма санкцій може бути критична та характеризується повною або частковою заборонаю економічних відносин з державою-правопорушницею. У такому випадку прийнято використовувати поняття «ембарго». Тобто термін «ембарго» походить від іспанської *embargo*— накладати арешт, перешкоджати, заважати, а також від латинської *imbarricare* — перешкоджати, заважати. Цей термін використовується для

визначення державної політики щодо обмежень на торгівлю певними товарами з однією або декількома країнами. Також можна сказати, що ембарго є більш жорсткою формою економічних санкцій, спрямованих на зміну політичного курсу в тій чи іншій країні [6].

Стаття 29 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» передбачає застосування як повної заборони (повного ембарго), так і часткової заборони (часткового ембарго) на торгівлю, позбавлення режиму найбільшого сприяння або пільгового спеціального режиму, впровадження спеціального мита, режиму ліцензування зовнішньоекономічних операцій і встановлення квот та інші заходи [7].

У 2021р. тема економічних санкцій до торговельного партнера України Республіки Білорусь активізувалась у практичну площину. Так, 28 травня Мінськ запровадив на 6 місяців режим індивідуального ліцензування для імпорту ними низки українських товарів. Йдеться про кондитерські вироби, шоколад, соки, пиво, плити ДСП і ДВП, шпалери, туалетний папір і упаковку,

цеглу, керамічну плитку, скляні ампули, сільгосптехніка для сіяння, пральні машини та меблі. Торговий представник України заявив, що такі дії є необґрунтованими та дискримінаційними, бо режим індивідуального ліцензування означає ручне управління ввезенням української продукції до Білорусі. У відповідь на це Україна запровадила 35% спеціальне мито на імпорт автобусів і вантажівок з Білорусі.

Проаналізуємо, як на економіці України позначається обмеження або повне припинення товарообігу між Україною та Білоруссю у разі запровадження міжнародних економічних санкцій або продовження торговельної війни між Україною та Білорусією. Між Україною та Білоруссю досить тісний економічний зв'язок. Наведемо секторну діаграму зовнішньоторговельний обіг товарами та послугами між Україною та Білоруссю у січні-липні 2021 року (рис. 2,3).

Рис. 2. Секторна діаграма імпорту з Республіки Білорусь до України у % до загального обсягу імпорту[8]

Рис. 3. Секторна діаграма експорту з України до Республіки Білорусь у % до загального обсягу експорту[8]

Наведемо також стовпчасту діаграму за 2016-2021 (1 півріччя) рр. зовнішньоторговельного обігу

товарами та послугами між Україною та Білоруссю (рис. 4).

Рис. 4. Зовнішньоторговельний обіг товарами та послугами між Україною та Білоруссю за період 2016 р.- 2021 р. (1 півріччя) [8]

Наразі Білорусь є головним постачальником паливно-мастильних матеріалів в Україну – 66,70%, що насправді на сьогоднішній день є критично негативним і може призвести до колапсу у сфері транспорту, посівної компанії, взаємовідносин середнього бізнесу тощо.

На наш погляд Уряд України вже сьогодні має прийняти і реалізовувати стратегію із зменшення концентрацій імпорتنих операцій з Білоруссю, створення «подушки безпеки», оскільки загроза майбутній міжнародних санкцій до останньої вкрай велика. У цій ситуації ми маємо:

- запровадити програми із мотивації розвитку наземного електротранспорту та підземного;
- реалізовувати наявний потенціал із нарощення вітчизняного виробництва паливно-мастильних матеріалів;
- здійснити заходи із диверсифікації поставок нафтопродуктів в Україну;
- прийняти у другому читанні проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язковості використання рідкого біопалива (біокомпонентів) у галузі транспорту» 3356-д/П від 05.11.2020 р., що активізує спиртову галузь у виробництві технічних спиртів [9].

Висновки та перспективи подальших розвідок

У результаті проведеного дослідження можна сформулювати такі висновки:

1. Міжнародні економічні санкції мають досить вагомий вплив на зовнішньо-економічну діяльність країни, оскільки їх введення впливає особливо на суб'єктів господарювання, що піддаються санкціям, і звичайно на економіку самої держави.

2. Торговельні санкції можуть завдати економічний удар країні – об'єкту санкцій за рахунок втрати експортних ринків, обмеження до критичного імпорту, зменшення ціни експорту та збільшення вартості імпорту країни.

3. Україна є вразливою до санкцій, оскільки за окремими позиціями має суттєві концентрації видів товарів і країн. Зауважимо, що концепція економічної безпеки щодо впливу міжнародних економічних санкцій на імпортні операції України на практиці повинна бути оформлена у вигляді окремого документу, який виконуватиме роль дорожньої карти розвитку економіки і боротьби із внутрішніми та зовнішніми загрозами для економічної безпеки. Даний документ має бути підтверджений фінансовими мотиваціями окремих заходів (наприклад, часткове фінансування з держбюджету будівництва метрополітенів у великих містах, а в малих – по придбанню електротранспорту). На державному рівні вжити заходів із пошуку нових джерел поставки нафтопродуктів з інших країн та нарощення власного добування і переробки нафти. Також доречно задіяти спиртзаводи по виробництву технічних спиртів як складової бензинів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чугаєв О. А. Сфери реалізації економічної сили. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Вип. 126. Ч. I (у двох частинах). Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2015. С.145-152.
2. Оксфордський словник. URL: <https://www.oed.com/>
3. Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин; [редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.]. Київ: Знання України, 2004. С.432.
4. Про санкції: Закон України від 17.07.2020 р. №808 із змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>.
5. Санкції проти Росії — Нинішній стан, перспективи, успіхи та прогалини багатостороннього міжнародного санкційного режиму проти Російської Федерації. URL: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/t_sankcii_rf_a4_ukr.pdf
6. Термін Ембарго. URL: <https://termin.in.ua/embarho-embargo/>
7. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 13.03.2012 р. №4495-VI із змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4436-17#Text>
8. Співпраця між Україною та Білоруссю: скільки діє угод та як змінювався товарообіг. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/09/30/infografika/polityka/spivpracya-mizh-ukrayinoyu-ta-bilorusuyu-skilky-diye-uhod-ta-yak-zminyuvavsysya-tovaroobih>
9. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язковості використання рідкого біопалива (біокомпонентів) у галузі транспорту» 3356-д/П від 05.11.2020 р.

REFERENCES

1. Chugaev, O. A. (2015). Sfery realizatsii ekonomichnoyi syly. *Aktualni problemy mizhnarodnikh vidnosin*, 126 (1), 145-152 [in Ukrainian].
2. Oksfordskii slovník. Retrieved from: <https://www.oed.com/>
3. *Ukrayinska dyplomatychna entsyklopediya*. (2004). Kyiv: Znannya Ukrainy [in Ukrainian].
4. Pro sanktsii: Zakon Ukrainy vid 17.07.2020 r. №808 iz zminami i dopovnenniyami. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> [in Ukrainian].
5. Sanktsiyi proty Rosiyi — Nynishnii stan, perspektyvy, uspikhy ta progalyny bagatostoronnnogo mizhnarodnogo sanktsiinogo rezhymu proty Rosiiskoï Federatsiyi. Retrieved from: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/t_sankcii_rf_a4_ukr.pdf [in Ukrainian].
6. Termin Embargo. (n.d.). Retrieved from: <https://termin.in.ua/embarho-embargo> [in Ukrainian].
7. Pro zovnishn'oeekonomichnu diyalnist': Zakon Ukraini vid 13.03.2012 r. №4495-VI iz zminami i dopovnenniyami. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4436-17#Text> [in Ukrainian].
8. Spivpratsya mizh Ukrainoyu ta Bilorusuyu: skilky die ugod ta yak zminyuvavsysya tovaroobig. (2021). Retrieved from: <https://www.slovoidilo.ua/2021/09/30/infografika/polityka/spivpracya-mizh-ukrayinoyu-ta-bilorusuyu-skilky-diye-uhod-ta-yak-zminyuvavsysya-tovaroobih> [in Ukrainian].
9. Proekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennya zmin do deyakikh zakonodavchikh aktiv Ukrainy shchodo obovyazkovosti vykorytannya ridkogo biopaliva (biokomponentiv) u galuzi transportu» 3356-d/P vid 05.11.2020 r. [in Ukrainian].